

Europejski model edukacji - dokąd zmierzamy?!

Tematyka dotycząca edukacji w aspekcie integracji z Unią Europejską jest dla mnie szalenie interesująca. Chcąc wiedzieć, w jakich kierunkach zmierzać będzie Polska oświata, zrozumieć logikę i celowość wprowadzanych zmian pozwoliłam sobie zgłębić temat i podzielić się niniejszą wiedzą.

Wielonarodowe spojrzenie na edukację jest konieczne z uwagi na rosnące zjawisko współzależności globalnej, która napędza rozwój ogólnospołeczny i pogłębia nierówności społeczno- gospodarcze pomiędzy krajami, na wiele społeczeństw w tym bezpośrednio na systemy edukacyjne. To właśnie edukacja w największym stopniu decyduje o procesach rozwoju jednostki i społeczeństwa. Chodzi o to, aby edukacja XXI w., obok wzbogacania wiedzy i doświadczenia także była czynnikiem konstytuującym jednostkę i stosunki między ludźmi, między grupami i między narodami. Jawi się to jako szansa w dążeniu do, rozwoju ludzkości w duchu tolerancji religijnej, rasowej i społecznej, którego celem jest przestrzeganie praw człowieka i likwidacja skutków jak uprzedzenia, ucisk, ubóstwo, alienacja czy wojny. Współczesny, europejski model edukacji zakłada przede wszystkim: koncepcję edukacji przez całe życie, fundamentalność „filarów edukacji”, nowe wymagania i oczekiwania wobec nauczyciela XXI w. oraz zmodyfikowany typ relacji uczeń- nauczyciel.

Kształcenie ustawiczne, edukacja przez całe życie, jest kluczowa dla XXI wieku. Nie można już dziś się spodziewać, że człowiek zgromadzi w swojej młodości podstawowy zasób wiedzy, który wystarczy na całe życie. Szybka ewolucja świata wywołuje stałą potrzebę aktualizowania zasobu wiadomości. Świat robi się mniejszy i coraz więcej więzów łączy nas z innymi państwami. Zgodnie z tą koncepcją, wszystkie rodzaje wiedzy przenikają się i wzbogacają wzajemnie. Edukacja powinna obejmować czas od dzieciństwa po kres życia, powinna być nieograniczona czasem i przestrzenią, przez co stać się wymiarem samego życia. Ten typ edukacji stwarza okazję do uczenia się i rozwijania swoich

umiejętności. Podstawą edukacji przez całe życie są wspomniane cztery fundamentalne zasady dydaktyczne, tzw. Filary edukacji: *uczuć się, aby wiedzieć; uczyć się, aby działać; uczyć się, aby żyć wspólnie; uczyć się, aby być*. Zasada „*uczuć się, aby wiedzieć*” sugeruje opanowanie wiedzy pozwalającej poznać i zrozumieć otaczający świat, najczęściej przez historię, literaturę piękną, turystykę, nauki społeczne, sport, kulturę. Rozwinać zainteresowania i krytycyzm, co determinuje do zagłębiania się w zakątki wiedzy specjalistycznej. Nauczyć się uczyć jak czerpać naukę z otaczającego świata przez całe życie, aby na płaszczyźnie relacji między edukacją a procesami integracji, kształcić ludzi, którzy mogą skutecznie realizować ideały i zadania Wspólnoty. W myśl zasady „*uczyć się, aby działać*” nie wystarczy dziś już samo zdobycie kwalifikacji do wykonywania zawodu. Potrzebne są znacznie szerzej rozumiane kompetencje (rozumiane jako swoisty koktajl kwalifikacji zawodowych, postaw społecznych, umiejętności pracy w zespole, zdolności podejmowania ryzyka) do wykonywania przyszłej pracy, która podlega stałej ewaluacji. Ten rodzaj uczenia się ma przygotować do działania w różnych, często trudnych. Dziedziny wiedzy warunkujące powodzenie jednostki i pożytek społeczny w pierwszej połowie XXI wieku, jest to nauka języków obcych, sprawność posługiwania się komputerem, który jest narzędziem pracy znacznie ułatwiającym nauczanie i uczenie się; samokształcenia oraz porozumiewania się i kooperacji z innymi. Stąd celem i wyzwaniem systemu edukacji jest doprowadzenie do tego, aby każdy absolwent polskiej szkoły średniej znał dwa języki obce, co jest zgodne z aktualnymi zaleceniami UE i Rady Europy. Na system nauczania w Polsce mają wpływ różnice historyczne oraz różnice ekonomiczne między Europą Centrum a Europą Peryferii a z nią wzrost tendencji nacjonalistycznych, zjawisko monetaryzmu oraz wszechobecna przemoc i agresja, które zbyt często niweczą postęp ludzkości. Stąd zwrócenie uwagi na zasadę „*uczyć się, aby żyć wspólnie*”, którą realizuje metoda angażowania się we wspólne działania (projekty), które wyciszają lub nawet wygaszają konflikty poprzez wytworzenie pewnego rodzaju identyfikacji

między ludźmi. Jest to płaszczyzna edukacji przez Europę- jako rzeczywistość i sytuacje ułatwiające zdobywanie doświadczeń przez ludzi. Zgodnie z zasadą, „*uczyć się, aby być*”, każda jednostka powinna posiadać umiejętność samodzielnego i krytycznego myślenia, aby być zdolną do niezależnych sądów i decydowania o słuszności podejmowanych działań. Płaszczyzną tego filara edukacji jest przygotowanie człowieka do samokształcenia poprzez naukę planowania działań, wyrobienie umiejętności poszukiwania informacji i korzystania z nich, analizowania i syntetyzowania danych. Działania w obrębie tego filara mają przyczynić się do samorealizacji oraz ukształtowania aktywnej postawy obywatelskiej w demokratycznym społeczeństwie.

Dla Polski najważniejszym wyzwaniem na najbliższe 15-20 lat jest „powstanie zjednoczonej Europy”. Dla edukacji oznacza to zespół zadań, których realizacja powinna przygotować młodzież i dorosłych do uczestnictwa w tym procesie oraz realnego jego postrzegania. Konieczne jest preparowanie do realizacji tych działań ludzi dorosłych, którzy pracują z młodzieżą. Nauczyciel, aby być promotorem nowej koncepcji edukacji, powinien otrzymać odpowiednie przygotowanie, wiedzę i umiejętności, polepszenie pracy, płacy i statusu społecznego. *Strategia Rozwoju Edukacji* stwierdza, że w obecnym edukacji najważniejszy jest uczeń, student, uczestnik kształcenia, do którego strategię kierują swoje działania, ale przede wszystkim nauczyciel, odpowiedzialny za rozwój uczestnika działań. Przepisy prawne obowiązujące od 1 października 2004 r., biorąc pod uwagę wymagania i oczekiwania wobec nauczyciela XXI w., wprowadziły zmiany kształcenia nauczycieli, przedmiotów kształcenia zawodowego, wymiaru praktyk oraz treści programowych i wymaganych umiejętności (znajomości języka obcego w stopniu zaawansowanym oraz wykorzystywanie technologii informacyjnej). Istotną zmianą jest także przygotowywanie nauczycieli do nauczania przedmiotów na wyższych studiach zawodowych. Reforma edukacji obejmuje również zmiany w zakresie oceniania i egzaminowania, systemu zarządzania i nadzoru pedagogicznego oraz systemu kształcenia i doskonalenia nauczycieli. Z pewnością przeprowadzenie

reform bez nauczycieli lub wbrew nauczycielom ostatecznie hamuje realizację innowacji pedagogicznych. Nauczyciele muszą podjąć trudne zadanie uatrakcyjnienia szkoły i dostarczenia uczniom narzędzi do rzeczywistego rozumienia społeczeństwa informatycznego. Szkoła powinna otworzyć się na otaczający świat, organizować formy nauczania poza instytucją szkoły, zadbać o ścisły związek między materiałem nauczania a codziennym życiem, zwiększyć wpływ środowisk na decyzje dotyczące organizacji i doboru treści nauczania.

Z dokumentów UE wynika, że funkcjami i zadaniami edukacji są przede wszystkim: przekazanie społeczeństwu zasobu wiedzy z różnych dziedzin nauki i życia związanego z teraźniejszymi i przyszłymi losami Europy; przygotowanie ludzi do życia zawodowego w gospodarce rynkowej i wolnego rynku europejskiego, zmiana mentalności, nawyków, przyzwyczajzeń, stylów życia poprzez modernizację nauki historii i geografii oraz rozwijanie nauki języków. W odpowiedzi na stanowisko UE, MEN opracowało założenia zbliżenia polskiej edukacji do rozwiązań i struktur UE między innymi poprzez wzajemne uznawanie okresów nauki, świadectw oraz tytułów i kwalifikacji zawodowych, przybliżenie modelu szkolnictwa ogólnego i zawodowego do koncepcji i programów nauczania w krajach UE; stworzenie systemu akredytacji szkół i doskonalenie zawodowe nauczycieli, nauczanie języków obcych jak również tworzenie instytucji na pograniczu nauki i gospodarki. Dał się zauważyć swoisty dialog UE z polskim systemem oświaty na płaszczyźnie edukacji. Program doskonalenia systemu edukacji w Polsce obejmuje sześć działań, wspieranych przez specjalne „projekty” (programy edukacyjne), finansowane z funduszu pomocy bezzwrotnej UE w ramach PHARE. Unia uznała „rozwój zasobów ludzkich” za jeden z priorytetowych w jej współpracy z krajami Europy Środkowej i Wschodniej. Wśród wspomnianych problemów możemy wymienić wynikające z nich kierunki działań polskiej edukacji. Jest to między innymi poszerzenie oferty edukacyjnej dzieci i młodzieży, poprawa jakości kształcenia, dostosowanie systemu kształcenia zawodowego do potrzeb zmieniającej się gospodarki i rynku pracy, również

podniesienie kwalifikacji zawodowych nauczycieli oraz zmiany prawa oświatowego w kierunku jego dostosowania do reformy i zarządzania państwem oraz zbliżenia do rozwiązań stosowanych w UE.

Wszystkie te działania po to, aby lepiej dostosować się do wyzwań cywilizacyjnych, europejskich i globalnych oraz rywalizacji międzynarodowej oraz walki z niesłusznymi stereotypami i mitami.

Tak, więc postanowienia Układu Europejskiego dotyczące oświaty, a w szczególności poprawy jakości i efektywności systemów edukacji w UE, ułatwienie powszechnego dostępu do systemów edukacji, otwarcie systemów na środowisko i świat, należy traktować jako wskazanie pewnych priorytetowych kierunków, które powinna uwzględnić polska polityka oświatowa, z zachowaniem pełnej gestii naszego państwa w zakresie kształtowania ustroju szkolnego.

mgr Zyta Ewa Dapkun - nauczyciel ZSM-D w Białymstoku

mgr inż. Jarosław Wiślak- nauczyciel ZSM w Białymstoku

Źródła:

Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, *Strategia Rozwoju Edukacji na lata 2007-2013*, Narodowy Plan Rozwoju, sierpień 2005r.,

Czesław Banach, *Strategia i zadania edukacji w integracji Polski z Europą*, w: *Szkola: edukacja europejska*, (red) Jan Kropiwnicki, Jelenia Góra, 2001,

Andrzej Janowski, *Polska szkoła wobec wyzwań integracji europejskiej*, w: *Szkola: edukacja europejska*, (red) Jan Kropiwnicki, Jelenia Góra, 2001

Elżbieta Hoffman (red), *Edukacja w Europie: różne systemy kształcenia i szkolenia- wspólne cele do roku 2010*. Program prac dotyczących realizacji przyszłych celów systemów edukacji, Warszawa 2003r

Małgorzata Adamska- Chudzińska, *Refleksja nad europejskim modelem edukacji*, w: *Szkola: edukacja europejska*, (red) Jan Kropiwnicki, Jelenia Góra, 2001

D. Dziewulak, *Systemy szkolne Unii Europejskiej*, Wyd. „Żak”, Warszawa 1997